
Hvað segja rannsóknir um aukið aðgengi að áfengi? Hildigunnur Ólafsdóttir, ReykjavíkurAkademíunni

Náum áttum: Verður áfengi á nýja nammibarnum?
Grand hótél, Reykjavík
1. október 2014

Hvað segja rannsóknir um aukið aðgengi að áfengi?

- Hildigunnur Ólafsdóttir: Afnáam einkasölu áfengis. Yfirlit yfir rannsóknir á breytingum á áfengissölu. Sjórnsmál og Stjórnarsýsla, veftímarit, 2007,3,2, bls.275-296.
- <http://skemman.is/stream/get/1946/8964/23856/1/b.2007.3.2.7.pdf>

Aðgerðir sem breyta aðgengi að áfengi

- Breyting á sölufyrirkomulagi – frá ríkiseinkasölum til einkaaðila.
- Fjölgun, fækkun verslana með áfengi, fjölgun vínveitingaleyfa, breytingar á afgreiðslutíma.
- Hækkun og lækkun á áfengissköttum.
- Breytingar á áfengiskaupaaldri.

Rannsóknir á breytingum á sölufyrirkomulagi áfengis - frá ríkiseinkasölum til einkaaðila

- Norður-Ameríka: Bandaríkin og Kanada.
- Norðurlöndin: Svíþjóð og Finnland.
- Austur-Evrópa: Pólland.

Frá ríki til einkaaðila

- Létt vín í matvöruverslanir/stórmarkaði.
- Bjór í matvöruverslanir/stórmarkaði.
- Sterkt áfengi í verslanir einkaaðila.
- Öll áfengissala einkavædd.

Bandaríkin Fylki	Ár	Sölustaðir	Aukning vínsölu	Heimild
Alabama	1973 1981	121-1100 1100 -2300	16% 42%	Wagenaar & Holder (1995)
Iowa	1985	214-800	53% - 92%	Mulford & Fitzgerald (1988), Mulford, Ledolter, Fitzgerald (1992), Waagenaar & Holder (1991)
Idaho	1971	70-1000	190% -150%	MacDonald (1986), Wagenaar & Holder (1995)
Maine	1971	65-1400	305% -137%	MacDonald (1986),
Montana	1979	140-800	75%	Holder & Janes (1989), Wagenaar & Holder (1995)
New Hampshire	1978	70-1000	15%	Holder & Janes (1989), Wagenaar & Holder (1995)
Virginia	1974		Engin	MacDonald (1986)
Washington	1969	300-4000	26%	MacDonald (1986)
West-Virginia	1981	165-1100	48%	Wagenaar & Holder (1995)

Bandarísku rannsóknirnar: Niðurstöður

Verzlunum með áfengi fjölgaði.

Vínsala jókst en ekki önnur áfengissala.

Vínsala var aðeins lítil hluti heildarsölu.

Önnur lönd: Vín í matvöruverslanir

Land	Ár	Sölustaðir	Aukning vínsölu	Heimild
Quebec í Kanada	1978 1884	353-9000	Engin breyting (ath. verkföll, verðhækkunir á víni) 10%	Smart (1986) Trolldal (2005)
Nýja Sjáland	1990	Veruleg fjölgun	27%	Wagenaar & Langley (1995)

Finland, Svíþjóð og Nýja Sjáland: Bjór í almennar verðslanir

Land	Ár	Sölustaðir	Aukning bjórsölu	Heimild
Finland	1969	Verðslanir: 132 – 17431 Veitingastaðir: 940-2716	125%	Mäkelä (2002)
Svíþjóð Tvö héruð	1965-77 1967	14000	15% 26%	Noval & Nilsson (1984), Mäkelä, Rossow, Tryggvesson (2002)
Nýja Sjáland	1999	Fjölgun	?	Hill (2000)

Sterkt áfengi – frá ríki til einkaaðila

- Bandaríkin: Iowa 1987 (Washington 2012)
- Eftir tvö ár
- - 10% aukning á sterku áfengi
- - engin breyting á sölu á bjór
- - 14% minni vínsala

- Heimild: Holder & Wagenaar (1990)

Áfengi – frá ríki til einkaaðila

Land	Ár	Sölustaðir	Aukning áfengis-sölu	Heimild
Alberta í Kanada	1970-93	204-366	12% sterkt áfengi í Vín og bjór óbreytt	Her, Giesbrecht, Room, Rehm (1999), Trolldal (2005) Flanagan (2003)
	1994	310-983		
Pólland	1989			Moscawicz (1993)

Einkavæðing áfengissölu í Svíþjóð: Tvær sviðsmyndir.

- Sérverslanir sem eingöngu selja áfengi með sérstöku leyfi.
- Áfengi verði selt í matvöruverslunum.
- Heimild: Holder, Agardh, Högberg, Miller, Norström, Österberg, Ramstedt, Rossow, Stockwell (2008).

Sviðsmynd 1: Sérverslanir sem eingöngu selja áfengi með sérstöku leyfi.

- Áfengisverslunum fjölgaði úr 400 í 1200.
- Meira úrval áfengistegunda í landinu öllu, en minna úrval í einstökum verslunum.
- Verð á áfengi myndi ekki breytast, en yrði þó aðeins hærra í dreifbýli. Sérverslanir gætu selt áfengi á tilboðsverði.
- Markaðsfærsla og auglýsingar myndu auka neysluna um 5% til viðbótar aukningu vegna sértíla.
- Afgreiðslutími yrði sem nemur 10 klst. lengri en nú er í verslunum Systembolaget.
- Eftirlit með aldri kaupenda gæti orðið jafn virkt ef starfsfólkið fengi þjálfun.
- Heimild: Holder, Agardh, Högberg, Miller, Norström, Österberg, Ramstedt, Rossow, Stockwell (2008).

Sviðsmynd 2: Áfengi selt í matvöruverslunum

- Stór hluti matvöruverslana myndi selja áfengi, hugsanlega 8000 verslanir.
- Vöruúrval áfengra drykkja í venjulegri matvöruverslun yrði miklu minna en í venjulegri áfengisútsölu Systembolaget.
- Afgreiðslutími yrði sá sami og gerist í matvöruverslunum og gæti orðið um 84 klst. á viku og áfengi væri selt á sunnudögum.
- Ekki er gert ráð fyrir að meðalverð á áfengi breyttist. Ódýrt áfengi undir eigin vörumerki.
- Tekjur af öðrum vörum gætu greitt niður verð á áfengi til að fá viðskiptavini.
- Eftirlit með áfengiskaupaaldri yrði sennilega ekki eins árangursríkt og hjá Systembolaget.
- Heimild: Holder, Agardh, Högberg, Miller, Norström, Österberg, Ramstedt, Rossow, Stockwell (2008).

Varfærnar ályktanir

- Fyrri sviðsmynd:
 - Aukning á áfengisneyslu yrði 14%.
- Seinni sviðsmynd:
 - Aukning á áfengisneyslu yrði 29%.
- Aukin áfengisneysla hefði áhrif á lýðheilsu.

Íslensk sviðsmynd: Áfengi selt í matvöruverslunum og stórmörkuðum

- Fjölgun úr 48 vínbúðum í 200 verslanir + netverslanir.
- Minna úrval áfengra drykkja nema í sérverslunum.
- Lenging á afgreiðslutíma úr 62 klst. (lengst) í 70 klst. á viku og áfengi væri selt á sunnudögum.
- Verð á áfengi yrði breytilegt. Ódýrt áfengi selt undir eigin vörumerki.
- Tekjur ríkisins myndu minnka þ.e. arður af ÁTVR.
- Eftirlit með áfengiskaupaaldri yrði sennilega ekki eins árangursríkt og hjá vínbúðunum.
- Bann við auglýsingum á áfengi yrði afnumið.
- Aukin áfengissala.

Hvað segja rannsóknir um aukið aðgengi að áfengi?

- Aukið aðgengi eykur áfengisneyslu.
- Aukin áfengisneysla hefur í för með sér meiri heilbrigðisvanda og fleiri félagslegar afleiðingar.